

УДК 821.161.2.

Tadey Karabovych

WPŁYW TWÓRCZOŚCI ŁESI UKRAINKI NA STRUKTURĘ I ZNACZENIE DZIEŁA LITERACKIEGO “GRUPY NOWOJORSKIEJ”

Карабович Тадей. Вплив творчості Лесі Українки на структуру та зміст літературного обличчя Нью-Йоркської групи. У статті розглянуто вплив творчості Лесі Українки на структуру та зміст літературного обличчя Нью-Йоркської групи. У світлі українського літературознавства Нью-Йоркська група надихалася творчістю Лесі Українки. Модерністична поетеса своєю творчістю зробила значний вплив на літературні твори українських емігрантів. Цей вплив вважається номінальною вартістю, тобто загальною вартістю літературної нарації та внутрішньотекстових відносин, із прихованою в глибших шарах перспективою реінтерпретації. Цей вплив створився в українській літературі під кутом роздумів над літературною творчістю Лесі Українки. Він також відноситься і до літературної спадщини Нью-Йоркської групи, що розуміється як взаємодія спадщини української поетеси зламу XIX та XX ст. на емігрантів.

Ключові слова: Леся Українка, Нью-Йоркська група, література, поезія, українська еміграція, номінальний вплив.

Artykuł dotyczy wpływów twórczości Łesi Ukrainki na strukturę i znaczenie dzieła literackiego “Grupy Nowojorskiej”. Wpływy te rozpatrywane są jako wartość nominalna, czyli jako łączna wartość narracji literackiej, często ukrytej w głębszych pokładach, które wytworzyły się w literaturze ukraińskiej pod wpływem refleksji nad spuścizną dzieła literackiego Łesi Ukrainki [11; 12]. Wartość ta dotyczy również dzieła literackiego “Grupy Nowojorskiej”, rozumiana jako promieniowanie spuścizny ukraińskiej poetki przełomu wieków XIX i XX na emigrantów.

Dzieło literackie Łesi Ukrainki nie pozostawało obojętne wobec całej literatury ukraińskiej XX wieku, tak jak twórczość Tarasa Szewczenki czy Iwana Franki. Stąd “Grupa Nowojorska” inspirowała się twórczością Łesi Ukrainki w takich jej pokładach twórczości jak poezja, dramaturgia, a zwłaszcza narracja dzieła poetki “Pieśni lasu”, czy reinterpretacja jej motywów biblijnych. Poetka modernistyczna pozostawiła więc trwały ślad w twórczości emigrantów ukraińskich.

W świetle badań literaturoznawczych dziełem Łesi Ukrainki oraz jej percepcją literacką, w drugiej połowie XX wieku zajmuje się Wschodnio-

europijski Narodowy Uniwersytet im. Łesi Ukrainki w Łucku. Powstałe w tym ważnym ośrodku naukowym na Wołyniu badania, głównie literaturoznawcze oraz w obrębie historii literatury systematyzują zagadnienie oraz proponują wszechstronne i oryginalne koncepcje badań dzieła literackiego Łesi Ukrainki. Działania te spotykają się z uznaniem najlepszych specjalistów tego tematu na Ukrainie, w Europie i na świecie. Jednakże na temat wpływów twórczości Łesi Ukrainki na strukturę i znaczenie dzieła literackiego “Grupy Nowojorskiej” istnieje niewielka literatura badawcza. Różne są poglądy literaturoznawców i historyków literatury na temat miejsca dzieła literackiego wołyńskiej poetki w dyskursie literackim “Grupy Nowojorskiej”. Uważa się, że “Wielka siódemka”: Emma Andijewska, Bohdan Bojczuk, Patrycja Kyłyna, Bohdan Tymisz Rubczak, Jurij Tarnawski, Wira Wowk oraz Żenia Wasylkiwska w sposób nominalny reinterpretowała dla siebie dzieło literackie Łesi Ukrainki. Natomiast w twórczości Romana Babowala, Jurija Kolomyjca, Oleha Kowerki i Marka Carynnyka, a od połowy lat 80-tych. XX wieku w utworach Marii Rewakowycz – nie spotykamy jaskrawych, czy intertekstualnych reinterpretacji dzieła Łesi Ukrainki.

Pozycję patrzenia na “Grupę Nowojorską” w kontekście dzieła Łesi Ukrainki podaje się w niniejszym artykule na podstawie wybranej literatury badawczej. Są to badania naukowe lub szersze przemyślenia literaturoznawcze W. Ahiejewej [1], O. Astafjewa [8], M. Żułyńskiego [4], O. Kyrcan [5], M. Rewakowycz [7; 9], B. Rubczaka [6; 10], T. Karabowicza [13] oraz F. Nieuważnego [14]. Warto dodać, że Ołeksandr Astafjew postrzegał perspektywę reinterpretacji dzieła literackiego Łesi Ukrainki poprzez podobieństwa artefaktów literackich wołyńskiej poetki z dziełem literackim “Grupy Nowojorskiej”. Uczony dał temu wyraz w antologii “Poeci Grupy Nowojorskiej” (Charków 2003, 2009) oraz w swoich późniejszych opracowaniach naukowych [8].

Zakreślić literaturoznawczą wartość wpływów twórczości Łesi Ukrainki na strukturę i znaczenie dzieła literackiego “Grupy Nowojorskiej” oraz wyznaczyć nominalną obecność dzieła wołyńskiej poetki, w życiu kulturalnym emigracji ukraińskiej oraz w samej grupie.

Tematem artykułu jest określenie wpływów twórczości Łesi Ukrainki na strukturę i znaczenie dzieła literackiego “Grupy Nowojorskiej”. Wpływy te są poniekąd wartością nominalną, czyli łączną wartością narracji literackiej, ukrytej w głębszych pokładach dzieła “Grupy Nowojorskiej”. Dzieło to wytworzyło w literaturze ukraińskiej symbiozę autorską pod

wpływem refleksji nad spuścizną dzieła Łesi Ukrainki. Emigracyjne nieformalne ugrupowanie literackie “Grupa Nowojorska” skupiło w 1959 roku emigracyjnych poetów ukraińskich, którzy w wyniku zakończenia drugiej wojny światowej znaleźli się na zachodzie Europy. W 1945 roku, emigrowali oni z Europy do USA, głównie do Nowego Jorku, gdzie przed 1955 roku zaczęli spotykać się na różnego rodzaju emigracyjnych spotkaniach kulturalnych. Na malarskiej wystawie w Nowym Jorku, poświęconej ukraińskiej plastyce emigracyjnej zorganizowanej przez Klub Literacko-Artystyczny 18 lutego 1955 roku, doszło do wiążącej rozmowy Jurija Tarnawskiego z Bohdanem Bojczukiem na temat powołania grupy młodych poetów. Tę datę Bohdan Bojczuk podaje jako początek istnienia grupy, która wówczas jeszcze nie miała określonej nazwy [2, s. 36–50]. Stąd badaczka spuścizny “Grupy Nowojorskiej”, Marija Rewakowycz uważała, że nazwa grupy w pewnym sensie funkcjonuje od 1955 roku: “Fakt, że na początku swego istnienia «Grupa Nowojorska» składała się nie tylko z poetów, ale również z malarzy, inteligencji emigracyjnej oraz sympatyków świadczy o potrzebie spotkań młodych we własnym gronie” [9, s. 102–110].

Początkowo młodzi ukraińscy poeci emigracyjni spotykali się w prywatnej włoskiej kawiarence “Orchidea” oraz w Ukraińskim Klubie Literackim. Tutaj dyskutowano na tematy literackie, omawiano sprawy bieżące oraz zastanawiano się nad kształtem funkcjonowania stowarzyszenia literackiego młodych wśród innych ukraińskich organizacji emigracyjnych. Tutaj także przedyskutowywano wpływy twórczości ukraińskich klasyków literatury na młodych poetów, a zwłaszcza dzieła Tarasa Szewczenki, Iwana Franki oraz Łesi Ukrainki na strukturę i znaczenie powstającego dzieła literackiego “Grupy Nowojorskiej” W spotkaniach brali udział: Jurij Tarnawski, Bohdan Bojczuk, Bohdan Tymisz Rubczak oraz młodzi malarze: Jarosław Wyżnycki, Zenon Onyszkewycz, Lubko Woronewycz, Arkadia Ołenska, Borys Paczowski, Bohdan Tytła. Literacko-artystyczne spotkania w Ukraińskim Klubie Literackim kończyły się w kawiarence “Orchidea”, gdzie rodziły się pierwsze więzi przyjacielskie [2, s. 43].

O powstaniu grupy zaważyło spotkanie z poetą Ewhenom Małaniu-kom w 1955 roku. Pieczętowała je pozytywna opinia literaturoznawcy Jurija Ławrinenki oraz udział Jurija Tarnawskiego, Bohdana Bojczuka i Bohdana Tymisza Rubczaka w zjeździe pisarzy emigracyjnych 19 stycznia 1957 roku, na którym powstał Związek Ukraińskich Pisarzy na Uchodźstwie [2, s. 43].

W 1959 roku ustaliła się ścisła liczba osób, które zaczęły tworzyć grupę: Wira Wowk (Selanska, 1926), Bohdan Bojczuk (1927), Żenia Wasylkiwska (1929), Emma Andijewska (1931), Jurij Tarnawski (1934), Bohdan Tymisz Rubczak (1935), Patrycja Kyłyna [pseudonim, prawdziwe nazwisko: Patricia Nell Warren], (1936) oraz w latach sześćdziesiątych: Jurij Kołomijec (1930), Ołeh Kowerko (1937) i Marko Carynnyk (1944). U progu lat siedemdziesiątych do grupy należał Roman Babował (1950–2005), a w drugiej połowie lat osiemdziesiątych Marija Rewakowycz (1960) [2, s. 46].

Jak pisał Mykoła Żułyński, “Grupa Nowojorska” była wyrazem szerszej formuły literacko-artystycznej ukraińskiego środowiska emigracyjnego tego samego pokolenia, o zbliżonych poglądach [4, s. 10–11]. A także o różnym doświadczeniu literackim, w tym, jak słusznie zauważył Ołeksandr Astafjew, z różną perspektywę reinterpretacji literatury ukraińskiej i dzieła literackiego, poprzez podobieństwa artefaktów literackich, czego dał wyraz, jak już wspomniano, w autorskiej antologii “Poeci Grupy Nowojorskiej” (Charków 2003, drugie wydanie: 2009) [8, s. 3–42].

Nazwa grupy została ustalona 20 grudnia 1958 roku na spotkaniu Bohdana Bojczuka i Jurija Tarnawskiego w obecności Patrycji Kyłyny i Ani Bojczuk w nowojorskiej kawiarni “The Peacock”. Sama nazwa nawiązywała do miasta osiedlenia emigrantów, do Nowego Jorku [13, s. 19–28]. W ten sposób powstała grupa o ustalonej strukturze formalnej z wydawnictwem, planem wydawniczym oraz rocznikiem literackim o nazwie “Nowe Poezje” (ukr. “Нові поезії”, ang. “New Poetry”). Pierwszy numer rocznika “Nowe Poezje” ukazał się w 1959 roku. z okładką projektu Jurija Sołowija, z logo grupy autorstwa Bohdana Pewnego. Był to jednocześnie zaczyn twórczy do patrzenia na własne dzieło literackie z perspektywy podobieństw artefaktów literackich, reinterpretacji literatury oraz dzieła literackiego Łesi Ukrainki i innych pisarzy ukraińskich. Wira Wowk nadała składowi osobowemu grupy wartość symboliczną. Skład osobowy grupy uformowany na przełomie lat 1958–1959 stanowiło siedem osób: Wira Wowk, Bohdan Tymisz Rubczak, Żenia Wasylkiwska, Patrycja Kyłyna, Jurij Tarnawski, Emma Andijewska, Bohdan Bojczuk. Do ścisłej ilości osób przynależących do “Grupy Nowojorskiej” według Wiry Wowk odnosiła się symboliczna liczba stworzenia świata w Starym Testamencie, adekwatna do nazwy grupy “Wielka siódemka” “Велика сімка” poetów [13, s. 21].

W symbolice antycznej, ale także na poły w tęsknocie za utraconą Ukrainą mieściła się wyniesiona z domu rodzinna twórczość Łesii Ukrainki. Jej utwory poetyckie i dramaty pozostawały dla emigrantów częścią wspomnienia o czymś rodzimym i ważnym. Łesia Ukrainka urodziła się 13/25 lutego 1871 roku w wołyńsko-poleskim prastarym grodzie Zviahlu (w Nowogrodzie Wołyńskim). Zmarła 1 sierpnia 1913 roku w Surami w Gruzji. Daty te określają epokę w której żyła wybitna poetka ukraińska oraz jej wpływ na losy rodzimej literatury w XX wieku. Najbardziej czytelny w twórczym dyskursie całej literatury ukraińskiej oraz w dziele “Grupy Nowojorskiej” pozostaje utwór dramatyczny Łesii Ukrainki “Pieśń lasu”. Utwór ten Łesia Ukrainka napisała w przeciągu 11–12 dni latem w 1911 roku w Kutaisi w zachodniej Gruzji nad rzeką Rioni, gdzie leczyła się. Po raz pierwszy dramat został opublikowany w Kijowie 1912 roku, natomiast premiera utworu odbyła się w Teatrze Dramatycznym w Kijowie 22 listopada 1918 roku. Treść dramatu sakralizowała ludowe podania o fantastycznych stworzeniach zamieszkujących ukraińskie lasy o rusalkach, mawkach, wodnikach, dziadach leśnych. Poetka najprawdopodobniej zapoznała się z wołyńskim folklorem około 1884 roku. Wówczas razem z matką Ołeną Pczułką oraz rodzeństwem po raz pierwszy odwiedziła uroczysko Neczymne, w pobliżu wsi Kołodiazne, gdzie mieszkała na stałe część jej rodziny oraz gdzie przebywała także sama poetka. Opisując następnie okoliczności pracy nad dramatem, poetka podkreślała, że inspiracją dla jego napisania była tęsknota za rodzinnym Wołyniem i wspomnienia z pobytu w Neczymnem, widziane z perspektywy starożytnego gruzińskiego miasta Aea/Aia [14, s. 5–20].

Dramat Łesii Ukrainki “Pieśń lasu” poprzez liczne opracowania teatralne oraz treść przyciągającą każde pokolenie czytelnicze, nie pozostał obojętny w dyskursie literackim “Grupy Nowojorskiej”. Fakt ten podyktowany był tym, że dramat uważany jest za utwór ponadczasowy, a jego inspiracją były, jak podaje Florian Nieuważny wybitne pokrewieństwa ze znanymi Łesii Ukraince utworami “Snem nocy letniej” Williama Shakespeare’a oraz z balladami romantycznymi Adama Mickiewicza. W niniejszych utworach obecny był motyw istniejącego równoległe do świata ludzi, świata fantastycznych stworzeń z podań ludowych. Okres powstania dramatu sytuuje go w nurcie modernizmu i neoromantyzmu [14, s. 5–20]. Życie “Grupy Nowojorskiej” w tyglu emigracyjnym skłaniało do romantycznych powrotów ku dzieciństwu, ku Ukrainie, do ulubionych najwybitniejszych poetów i pisarzy własnej tradycji narodowej. Stąd obecność

Tarasa Szewczenki, Iwana Franki oraz Łesi Ukrainki wydają się naturalnym splotem literackim dyskursu nowojorczyków. Portret “Grupy Nowojorskiej” wypełniają więc utwory i liczne szkice inspirowane “Pieśnią lasu”. W twórczości Wiry Wowk, Żeni Wasylkiwskiej, Bohdana Tymisza Rubczaka, Patrycji Kyłyny, Jurija Tarnawskiego, Emmy Andijewskiej, Bohdana Bojczuka odczuwalny jest wpływ dzieła Łesi Ukrainki w jej wybitnym nurcie modernizmu i neoromantyzmu [14, s. 5–20].

“Grupa Nowojorska”, jako szersze zjawisko w literaturze ukraińskiej drugiej połowy XX wieku, mimo ogłoszenia nieoficjalnego manifestu o zerwaniu z przeszłością literacką na łamach własnego rocznika “Nowe Poezje” nie stroniła do dzieła Łesi Ukrainki. Przykładem pozostaje twórczość Bohdana Tymisza Rubczaka w jego łacińskim kręgu semantycznym, wzorowanym na wołyńskiej poetce. Wydaje się, że bezpośrednio inspirowana “Pieśnią lasu” pozostaje utwór dramatyczny Bohdana Bojczuka “Skazane kochać”. Utwór ten poeta napisał w 1968 roku, wyrażając w nim sakralizację życia, poprzez spotkanie ciężarnych kobiet na cmentarzu w ludowej oprawie misterium rozmowy ze zmarłymi. Taka treść podana w fantastycznym oraz w odrealnionym kluczu, daje mityczną przepustkę do stwierdzenia o uniwersalności dzieła poetki i jednocześnie jego inspiracji. Dotyczy to innych dramatów poety: “Hołod” (1961–1962) oraz “Rehit” (1972) [4, s. 10–11]. W poemacie “Klasa bez wieści” (2014), opisującym wojenne przeżycia z okupacyjnego Buczacza, Bohdan Bojczuk również zawarł niepisane prawo o wewnętrznej inspiracji, będące próbą przełamania zaproponowanej w 1959 roku teorii o nieistnieniu rodzimej przeszłości – jako myślenia mitycznego w dziele “Grupy Nowojorskiej”.

Grunt do istnienia w obrębie “Grupy Nowojorskiej” twórczości dramatycznej o cechach paraleli literackiej, jako wybitnego zjawiska w literaturze ukraińskiej, był inspirowany zapewne innymi utworami Łesi Ukrainki: poematami “Dawna opowieść” (“Давня казка” 1893), i “Jedno słowo”, (“Одно слово” 1903) oraz dramataми: “Bojarynia”, (“Бояриня” 1913), Kassandra (“Кассандра” 1903–1907), “W katakumbach” (“В катакомбах” 1905) [14, s. 5–20].

Ślady utworów dramatycznych Łesi Ukrainki, są widoczne także w twórczości poetki Wiry Wowk. Tomik “Kobiece maski” wydany w 1993 roku nosi znamiona zainteresowań światem antycznym Łesi Ukrainki i jej twórczością poetycką. Opisywane losy kobiet odzwierciedlają w pewnym sensie treść dramatu “Bojarynia”. W niniejszym dramacie obraz wolności kobiecej zasłania patriarchat surowego społeczeństwa, obcego

bohaterowi lirycznemu utworu. Utwory dramatyczne, zwłaszcza dramat Wiry Wowk “Śmieszny Święty” z 1968 roku (ukraińskie krajowe wydanie 2002 rok), w sposobie percepcji literackiej nawiązuje do “Pieśni lasu” oraz innych dramatów Łesi Ukrainki zwłaszcza o tematyce biblijnej.

W podobnym kluczu należy rozumieć dzieło Emmy Andijewskiej i jej prozę poetycką “Tygrysy” (1962), gdzie tradycja literacka Łesi Ukrainki ociera się o własny kod twórczy. W sonetach Emmy Andijewskiej oraz licznych utworach poetyckich, można także doszukiwać się nawiązań i paraleli z nominalną obecnością dzieła wołyńskiej poetki. W twórczości Romana Babowała, Ołeha Kowerki, Jurija Kołomijcia, Marka Carynnyka nie spotykamy jaskrawych, czy intertekstualnych reinterpretacji dzieła Łesi Ukrainki [11; 12].

Natomiast zapewne twórczość Żeni Wasylkiwskiej, poprzez jej wołyński kontekst posiada najbardziej czytelną nominalną obecność motywów autorki “Pieśni lasu”. Poetka Żenia Wasylkiwska urodziła się w Kowlu na Wołyniu w 1929 roku, w bliskości do posiadłości Kosaczów w Kołodiaznym. W swojej twórczości odwoływała się do twórczości Łesi Ukrainki oraz jej elementów wołyńskich, dodając do nich własne doświadczenie literackie oraz motywy religijne, nie obce jej, bowiem głęboko tkwiące w prawosławiu [2, s. 88]. Tworzyły one aurę osobistego doświadczenia, w którym poetka odwoływała się do tęsknoty za pejzażem dzieciństwa, domem rodzinnym, lasem i błotami Wołynia, sakralizując na każdym kroku przestrzeń utraconej ojcowizny. W świecie poetyckim Żeni Wasylkiwskiej słowo posiadało właściwą sobie ekspresję. W jej poezji powracały zapamiętane z dzieciństwa pejzaże Pobrmiewała także arka-dyjska przeszłość twórczości Łesi Ukrainki, znajomych odgłosów “Pieśni Lasu”, jej szeptów i zaśpiewów. Z konwencji tej poetka potrafiła wydobyć tony tożsame z kanonem jej poezji w tomiku “Korotki widdali”(1959) i autorki “Pieśni lasu”, bliskiej jej poprzez modernizm czy surrealizm, które stały się jej warsztatem twórczym. Scalanie przeszłości wołyńskiej i pamięci z terażniejszością – emigracji i wygnania, stały się dla poetki elementem jej twórczości, próbą uniwersalnego wypowiedzenia się na tematy nurtujące ją osobiście oraz wpisanie się w epokę. Bohater liryczny Żeni Wasylkiwskiej, zakorzeniony w klimacie tradycji rodzinnej, potrafił bez bojaźni spojrzeć w głęboką toń rzeczywistości, nie lękał się także wyzwń przyjmując je z otwartym czołem [3, s. 12–18].

Doświadczenie literackie “Grupy Nowojorskiej” zawarte w twórczości osobistej, kierowane było do bohatera lirycznego, uwikłanego w

wydarzenia związane z przeżyciami wojny i okupacji. Droga życiowa wielu członków grupy, współbrzmiała bowiem z doświadczeniem zbiorowym emigracji ukraińskiej, targanej wędrówką w nieznane, a następnie próbą zadomowienia się w nowych warunkach życia. Charakterystyczną cechą ich poezji, pozostawało dzieło literackie Łesi Ukrainki postrzegane jako próba osiągnięcia ekspresji twórczej w emigracyjnej rzeczywistości amerykańskiej. Doświadczenia te spowodowały powrót do wspomnień, do dzieciństwa i przeszłości. Kreacja twórcza “Grupy Nowojorskiej”, to indywidualna wypowiedź na temat przeżyć osobistych, to opisy zdarzeń przypominające krajobrazy oraz odgłosy ze świata który pozostał na Ukrainie [10, s. 89–106].

Omawiając dyskurs literacki “Grupy Nowojorskiej” na przestrzeni jej istnienia, Marija Rewakowycz zwróciła uwagę na ważne miejsce, jakie od początku istnienia grupa zajmowała w literaturze ukraińskiej. Badaczka określa to jako poszukiwanie miejsca i jego ustanowienie. Mówiąc o tym Marija Rewakowycz przytoczyła ważne wydarzenia w historii grupy: bohemę lat pięćdziesiątych, redagowanie “Nowych Poezji” (1959–1971), uczestnictwo w literackim życiu “Suczasnosti” (1961–2003), publikacje w almanachu Związku Pisarzy na Uchodźstwie “Słowo” oraz powołanie do życia przez Bohdana Bojczuka kwartalnika kijowsko-nowojorskiego “Swito-wyd” (1990–1999) [13, s. 28]. W ten sposób poszczególni członkowie “Grupy Nowojorskiej” tworząc własną historię, sakralizowali dzieło Łesi Ukrainki, stąd sami zajęli ważne miejsce w ukraińskim dyskursie literackim. Często formułowali oni obraz literatury ukraińskiej na uchodźstwie jako najważniejszy, pozbawiony cenzury czy autocenzury. Lata działalności literackiej grupy 1959–1999, to okres częstych spotkań, dyskusji, sporów oraz podsumowań w antologiach.

Mówiąc o wpływie dzieła literackiego Łesi Ukrainki na “Grupę Nowojorską” należy uwypuklić bardzo znamienny i ważny fakt. W latach sześćdziesiątych w towarzystwie “Grupy Nowojorskiej” przebywał jednego z najwybitniejszych poetów ukraińskich XX wieku Ewhen Małaniuk. Fakt przyjaźni poety i członków grupy, szybkim echem obiegł emigracyjne środowiska ukraińskie USA i wzbudził zainteresowanie czytelnicze twórczością nowojorczyków. Ewhen Małaniuk nie drukował swoich wierszy w “Suczasnosti”, uważał bowiem miesięcznik za pismo politycznie związane z “Prołohiem”, którego program mu nie odpowiadał. W 1964 roku wydał w wydawnictwie grupy tomik “Serpeń”. Poeta wysoko ocenił swoje uczestnictwo w spotkaniach grupy. Jego uczestnictwo na spotkaniach gru-

py oraz w prywatnym gronie, odbierane było jako akt akceptowania śmiałej twórczości nowojorczyków przez poetę tworzącego w kanonie literatury opartej na osiągnięciach ukraińskiej poezji lat dwudziestych, bliskich do czasów Łesi Ukrainki.

Kontakty literackie “Grupy Nowojorskiej” zapewne także przez pryzmat twórczości autorki “Bojaryni” (emigracyjne wydanie: Toronto 1971), dotyczyły również pisarzy starszego pokolenia. Głównie “Szkoły Praskiej”, poetów: Ołeksy Stefanowycza, Oksany Laturyńskiej, Natalii Liwyckiej-Hołodnej, jej męża, malarza Petra Hołodnego, prozaika Wasyla Barki, a także literaturoznawców Bohdana Krawciwa i Wadyma Łesycza. Kontakty te dotyczyły również spotkań Bohdana Bojczuka z aktorami: Olimpią Dobrowolską i Josypem Hirniakiem. Pochodząca z Odessy Olimpia Dobrowolska i Josyp Hirniak z Teatru “Berezil” w Charkowie, na emigracji tworzyli Teatr Studium oraz Ukraiński Teatr w Ameryce (UTA). Byli oni znakomitymi odtwórcami ról teatralnych z dramatów Łesi Ukrainki [13, s. 152]. Różne płaszczyzny tych kontaktów polegały na dyskusjach literackich, wydawaniu zbiorów poetyckich, pisaniu wstępów krytyczno-literackich do tomików oraz pomocy materialnej. Z kontaktów tych w narodziła się w 1969 antologia poezji o nazwie “Koordynaty”, jej autorami byli Bohdan Bojczuk i Bohdan Tymisz Rubczak, pełna nazwa, antologii: “Antołodhija súčasnoji ukraińskoji poezji na zachodi “Koordynaty” w dwóch tomach”. Antologia została odczytana jako nawiązanie do najlepszych wzorów z przeszłości, stąd została ona oceniona przez władze sowieckie i uważana jako “antyradziecka”. Znalazła się na indeksie książek zakazanych do wwożenia jej na teren ZSRR [13, s. 23].

Po odzyskaniu przez Ukrainę niepodległości, “Grupa Nowojorska” powróciła do miejsc narodzenia oraz do podróżowania z poezją po największych miastach Ukrainy. W 2001 roku z okazji wydania zbioru “Poezji, Wira Wowk odwiedziła Kijów, Łuck i Lwów. Przybliżyła swoje utwory czytelnikowi ukraińskiemu, spotykając się z nieznaną jej publicznością, miejscowymi działaczami kultury, dysydentami czy osobistościami cerkwi greckokatolickiej. W Łucku miała okazję zapoznać się z tradycją percepcji twórczości Łesi Ukrainki na Wołyniu. Zaskakujące dla poetki było spotkanie na lwowskiej ulicy z poetą Ihorem Kałyncem, co zostało uwiecznione w jej “Spohadach” (Kijów, 2003), wydanych w wydawnictwie “Rodowid” [13, s. 27].

Aktywność “Grupy Nowojorskiej” w literackim dyskursie niezależnej Ukrainy, to przede wszystkim twórcze kontakty z pisarzami oraz z ukraiń-

skimi wydawnictwami. To także druk utworów na Ukrainie przez Wirę Wowk, Bohdana Bojczuka, Romana Babowała, Emmy Andijewskiej i Mariji Rewakowycz. To w pewnym sensie powrót do dzieła Łesi Ukrainki, poprzez naoczne obserwowanie sakralizacji jej dzieła nad Dnieprem. Jako istotne zjawisko w rozwoju “Grupy Nowojorskiej” pozostawały spotkania literackie. Ze spotkań tych rodziły się bowiem liczne kontakty literackie z przeszłości, także poprzez antologie poetyckie redagowane przez członków grupy na przestrzeni lat 1969–1991. Wpływ twórczości Łesi Ukrainki na strukturę oraz dzieła literackie “Grupy Nowojorskiej” można wytłumaczyć elastycznym stosunkiem grupy do prądów literackich. Zapewne to jeden z główniejszych sukcesów powodzenia twórczego, a zwłaszcza czerpania z osiągnięć modernizmu, abstrakcjonizmu i surrealizmu. Śledzenie życia literackiego na Ukrainie to również istotny element rozwoju intelektualnego “Grupy Nowojorskiej”.

Nowojorczyków charakteryzowała, według Mariji Rewakowycz [7, s. 373] i Oleksandra Astafjewa [8, s. 288], skłonność do myślenia mitycznego. Ich poezja nie reagowała bowiem na bodźce dnia codziennego, a była swoistą wyprawą introwertyczną. Celem grupy było więc osiągnięcie cech literatury psychologiczno-osobistej. Natomiast “Grupa Nowojorska” bardzo wyraźnie reagowała na to co istniało w literaturze ukraińskiej jako pierwiastku rodzimym i jej tożsamym. Stąd wpływ dzieła Łesi Ukrainki wydaje się naturalnym fundamentem oraz ponadczasową nominalną wartością [6, s. 372].

Wpływ twórczości Łesi Ukrainki na strukturę i znaczenie dzieła literackiego “Grupy Nowojorskiej” odbywał się jako nominalna wartość w całej literaturze ukraińskiej [5, s. 96–105]. Z narracji poetyckiej Łesi Ukrainki korzystali bowiem nie tylko ukraińscy emigranci, ale także poeci lat sześćdziesiątych oraz Szkoła Kijowska. W świetle badań literaturoznawczych dzieło Łesi Ukrainki, pozostawało fundamentem literatury ukraińskiej, podobnie jak spuścizna literacka Tarasa Szewczenki czy Iwana Franki. Percepcja literacka autorki “Pieśni Lasu” inspirowała, była wzorcem oraz żywą strukturą lektur “Grupy Nowojorskiej”. Emigracja ukraińska w szczególny sposób odwoływała się do wszechstronnej twórczości Łesi Ukrainki, bowiem widziała w jej dziele wartości ponadczasowe. W środowiskach emigracyjnych powstawały także badania naukowe, głównie literaturoznawcze oraz w obrębie historii literatury. Ukraińskie organizacje kulturalne w USA wystawiały dramaty Łesi Ukrainki. Na

scenach emigracyjnych teatrów grano “Pieśń lasu”, oraz starano się systematyzować zagadnienia związane z cenzurą jej utworu “Bojarynia” na Ukrainie. Proponowano by utwory poetki miały wszechstronne i oryginalne zakotwiczenie na łamach prasy i miesięczników. Publikowano więc w “Suczasnisti”, almanachu “Słowo”, czy innych wydawnictwach emigracyjnych artykuły naukowe, wspomnienia oraz utwory poetki. W dyskursie literackim “Grupy Nowojorskiej”, w twórczości Emmy Andijewskiej, Bohdana Bojczuka, Patrycji Kyłyny, Bohdana Tymisza Rubczaka, Jurija Tarnawskiego, Wiry Wowk oraz Żenii Wasylkiwskiej w sposób nominalny reinterpretowano dzieło literackie Łesi Ukrainki. Natomiast w twórczości Romana Babowała, Jurija Kolomyjca, Oleha Kowerki i Marka Carynnyka, a od połowy lat 80-tych. XX wieku w utworach Marii Rewakowycz – nie odnotowuje się jaskrawych, czy intertekstualnych reinterpretacji dzieła Łesi Ukrainki. Do twórczości “Grupy Nowojorskiej”, ze względu na dużą wrażliwość literacką, dodano w sposób nominalny dzieło literackie Łesi Ukrainki, rozszerzając własną percepcję twórczą o nowe elementy. Pierwiastek ten ze względu na ważność zagadnienia, będzie zapewne badany i analizowany w literaturoznawstwie ukraińskim w przyszłości.

Źródła i literatura

1. Агеєва В. Поетеса зламу тисячоліть. Творчість Лесі Українки в постмодерній інтерпретації / В. Агеєва. – К. : Либідь, 2001. – 264 с.
2. Бойчук Б. Спомини в біографії / Б. Бойчук. – К. : Факт, 2003. – 176 с..
3. Васильківська Ж. [Вірші] / Ж. Васильківська // Нові поезії. – 1959. – № 1. – С. 12–18.
4. Жулинський М. «І в серце врізалось слово» / М. Жулинський // Бойчук Богдан. Третя осінь. – К. : Молодь, 1991. – С. 10–11.
5. Кицан О. Нью-Йорк, Нью-Йорк, або український верлібр на американському ґрунті / О. Кицан // Літературознавчі студії. – 2015. – Вип. 45. – С. 96–105.
6. Координати : антологія сучасної української поезії на заході. У 2 т. Т. 1 / упоряд. Б. Бойчук, Б. Рубчак. – Нью-Йорк ; Мюнхен : Сучасність, 1962. – 372 с.
7. Півстоліття напівтиші : антологія поезії Нью-Йоркської групи / упоряд. М. Ревакович. – К. : Факт, 2005. – 373 с.
8. Поети «Нью-Йоркської групи» : антологія / упоряд. О. Г. Астаф'єв. – Х. : Ранок, 2003. – 288 с.
9. Ревакович М. Де що про Нью-Йоркську групу / М. Ревакович // Світо-вид. – 1996. – № 2 (23). – С. 102–110.
10. Рубчак Б. Кам'яні баби чи Світовид / Б. Рубчак // Світо-вид. – 1996. – № 2 (23). – С. 89–106.

11. Українка Леся. Збір. тв. У 12 т. Т. 1 / Леся Українка. – К. : Наук. думка, 1977. – 448 с.
12. Українка Леся. Збір. тв. У 12 т. Т. 2 / Леся Українка. – К. : Наук. думка, 1977. – 336 с.
13. Karabowicz T. “Grupa Nowojorska”. Drogi i rozdroża ukraińskiej literatury emigracyjnej po 1959 roku / T. Karabowicz. – Lublin : Episteme, 2014. – 302 s.
14. Nieuważny F. Fenomen Łesi Ukrainki / Florian Nieuważny // Łesia Ukrainka Pieśń lasu / wybrał i słowem wstępnym opatrzył Florian Nieuważny. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1989. – S. 5–20.

References

1. Aheieva, V. 2001. *Poetesa zlamu tysiacholit. Tvorchist Lesi Ukrainky v postmodernii interpretatsii* [Poet break millennia. Lesia Ukrainka's creativity in postmodern interpretation]. Kyiv: Lybid (in Ukrainian).
2. Boichuk, B. 2003. *Spomyny v biohrafii* [Memoirs of a biography]. Kyiv: Fakt (in Ukrainian).
3. Vasylykivska, Zh. 1959. “Virshi” [Poems]. *Novi poezii*, 1: 12–18 (in Ukrainian).
4. Zhulynskiy, M. 1991. “I v sertse vrizalosia slovo” [And in the heart etched word]. In *Tretia osin* [The third fall], edited by Bohdan Boichuk, 10–11. Kyiv: Molod (in Ukrainian).
5. Kytsan, O. 2015. “Niu-Iork, Niu-Iork, abo ukrainskyi verlibr na amerykanskomu hrunti” [New York, New York, or Ukrainian free verse on American soil]. *Literaturoznavchi studii*, 45: 96–105 (in Ukrainian).
6. Boichuk, B., and Rubchak, B. 1962. “«Koordynaty». Antolohiia suchasnoi ukrainskoi poezii na zakhodi” [«Coordinates». Anthology of modern Ukrainian poetry in the west] / uporiad., 1. Niu-Iork-Miunkhen: Suchasnist (in Ukrainian).
7. Revakovich, M., ed. 2005. “«Pivstolittia u napivtyshi». Antolohiia poezii Niu-Iorskoi hrupy” [«Half a century of half silence». Poetry Anthology of New York group]. Kyiv: Fakt (in Ukrainian).
8. Astafiev, O. H., ed. 2003. “Poety «Niu-Iorskoi hrupy»: antolohiia” [Poets of “New York group”: anthology]. Kharkiv: Ranok (in Ukrainian).
9. Revakovich, M. 1996. “Deshcho pro Niu-Iorsku hrupu” [Something about the New York group]. *Svito-vyd*, 2(23): 192–110. Kyiv–Niu-Iork (in Ukrainian).
10. Rubchak B. “Kamiani baby chy Svitovydy” [Stone women or Svitovydy]. *Svito-vyd*, 2(23): 89–106. Kyiv–Niu-Iork (in Ukrainian).
11. Ukrainka, Lesia. 1975. “Poezii”. [Poetry. Collected works]. In *Zibrannia tvoriv u 12 tomakh*, edited by Lesia Ukrainka, 1. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).
12. Ukrainka, Lesia. 1977. “Poezii”. [Poetry. Collected works], In *Zibrannia tvoriv u 12 tomakh*, edited by Lesia Ukrainka, 2. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).
13. Karabovich, T. 2014. “Grupa Nowojorska”. *Drogi i rozdroża ukraińskiej literatury emigracyjnej po 1959 roku*. Lublin: Episteme (in Polish).
14. Nieuważny, Florian. 1989 “Fenomen Lesi Ukrainki”. In *Lesia Ukrainka. Lisova pisna*, edited by Florian Nieuważny, 5–20. Varshava (in Polish).

Карабович Тадей. Влияние творчества Леси Украинки на структуру и содержание литературного облика Нью-Йоркской группы. В статье рассматривается влияние творчества Леси Украинки на структуру и содержание литературного облика Нью-Йоркской группы. В свете украинского литературоведения Нью-Йоркская группа вдохновлялась творчеством Леси Украинки. Модернистичная поэтесса своим творчеством сильно повлияла на литературные произведения украинских эмигрантов. Это влияние считается номинальной стоимостью, то есть общей стоимостью литературной наррации и внутритекстовых отношений, со скрытой в глубоких слоях перспективой реинтерпретации. Это влияние возникло в украинской литературе под углом размышлений над литературным творчеством Леси Украинки. Оно также относится и к литературному наследию Нью-Йоркской группы, понимается как взаимодействие наследия украинской поэтессы рубежа XIX и XX вв. на эмигрантов. Нью-Йоркская группа – это творческая формация в украинской литературе, которая, живя в эмиграции в США, Бразилии и Германии, вдохновлялась Украиной и вошла в канон украинской литературы второй половины XX в. Это были Эмма Андиевская, Роман Бабовал, Богдан Бойчук, Женя Васильковская, Вира Вовк, Патриция Килина, Олег Коверко, Юрий Коломиец, Мария Ревакович, Богдан Рубчак, Юрий Тарнавский и Марко Царинник.

Ключевые слова: Леся Украинка, Нью-Йоркская группа, литература, поэзия, украинская эмиграция, номинальное влияние.

Karabovych Tadei. The Influence of Lesia Ukrainka on the Creativity and Importance of the New York Group. The article describes the influence of Lesia Ukrainka on the structure and importance of the literary achievements of the New York Group. According to the critics of the Ukrainian literature the New York Group profited from the inspiration gathered from the works of Lesia Ukrainka. Her poetry proved a lasting influence on the activity of The Group, even though each member of it derived from it different inspiring elements. The unacknowledged reinterpretation of the Lesia Ukrainka's work by The Group brought forward the values of her poetry for another generation. The achievement of the New York Group can, thus, be considered a bridge between the Nineteenth and Twentieth centuries for the continuity of Lesia Ukrainka presence in the Ukrainian literature. The "New York Group" was a Ukrainian and Ukrainian-inspired literary émigré group in the USA, and it became part of the canon of Ukrainian literature in the second half of the twentieth century. The members of the Group include Emma Andiiivska, Roman Baboval. Bohdan Boychuk, Zhenia Vasylykivska, Vira Vovk, Patricia Nell Warren, Oleh Koverko, Yurii Kolomiiets, Mariia Revakovich, Bohdan Tymish Rubchak, Yurii Tarnavskyi and Marko Tsarynnyk.

Key words: Lesia Ukrainka, The New York Group, literature, poetry, Ukrainian emigration, influence.

Artykuł nadszedł do redakcji 04.10.2016 r.